

/ К. А. Абульханова-Славская. – М.: Наука, 1980. – 335 с.

2. Антонюк В. Г. Вокальна педагогіка (сольний спів): підручник / В. Г. Антонюк. – К.: Випол, 2007. – 174 с.

3. Богоявленская Д. Б. Психология творческих способностей / Д. Б. Богоявленская. – М.: «Академия», 2002. – 302 с.

4. Гринь Л. О. Діагностика сформованності вокального голосу майбутнього актора музично-драматичного театру: методичні рекомендації / Л. О. Гринь; заг. ред. Г. В. Локарева. – Запоріжжя: ЗНУ, 2011. – 48 с.

5. Гринь Л. О. Методичні рекомендації до курсу «Вокал» / уклад.: Л. О. Гринь. – Запоріжжя: Дніпровський металург, 2008. – 28 с.

6. Доронюк В. Основи вокально-педагогічної творчості вчителя музики: навчальний посібник для викладачів і студентів вищих навч. закладів і вчителів музики шкіл різного типу / В. Доронюк, М. Сливоцький. – Івано-Франківськ: Видавничо-дизайнерський відділ ЦП, 2007. – 306 с.

7. Стахевич О. Основи вокальної педагогіки. Курс лекцій: навч. посіб. для студентів диригентсько-хорових факультетів музичних і педагогічних вузів // Харківська держ. академія культури; Сумський держ. педагогічний ун-т. ім. А. С. Макаренка. – Х.: ХДАК, 2002. Ч. 1: Природно-наукові теорії сольного співу / О. Стахевич. – Х.: ХДАК, 2002. – 92 с.

REFERENCES

1. Abulkhanova-Slavskaya, K. A. (1980). *Deyatel'nost i psikhologiya lichnosti : monografiya*. [Activity and psychology of personality: monograph]. Moscow: Nauka.

2. Antoniuk, V. G. (2007). *Vokalna pedahohika (solnyu spiv): pidruchnyk*. [Vocal Pedagogy (solo singing): Textbook]. Kyiv: Vipol.

3. Bogoyavlenskaya, D. B. (2002). *Psikhologiya tvorcheskikh sposobnostey*. [Psychology of creative abilities]. Moscow: «Akademiya».

4. Grin, L. O. (2011). *Diahnostyka sformovannosti vokalnoho holosu maybutnoho aktora*

muzychno-dramatychnoho teatru : metodychni rekomendatsiyi. [Diagnostics sformovannosti vocal voice actor future musical-drama theater guidelines]. Zaporizhzhya: ZNU.

5. Grin, L. O. (2008). *Metodychni rekomendatsiyi do kursu «Vokal»*. [Guidelines for course «Vocal»]. Zaporizhzhya : Dniprovskyy metalurh.

6. Doronyuk, V. (2007). *Osnovy vokalno-pedahohichnoyi tvorchosti vchytelya muzyky: navchalnyy posibnyk dlya vykladachiv i studentiv vyshchyykh navch. zakladiv i vchyteliv muzyky shkil riznoho typu*. [Basics vocal music teacher pedagogical creativity: a manual for teachers and students of Teach. schools and music teachers of schools of various types]. Ivano-Frankivsk: Vydavnycho-dyzaynerskyi viddil TSIP.

7. Stakhevych, O. (2002). *Osnovy vokalnoyi pedahohiky. Kurs lektsiy : navch. posib. dlya studentiv dyryhent-sko-khorovykh fakul'tetiv muzychnykh i pedahohichnykh vuziv*. [Fundamentals of vocal pedagogy. Lectures: teach. guidances. for students of choral conducting and music faculties and pedagogical universities]. Kharkiv : KHDAK.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ОСАДЧА Тетяна Всеволодівна - кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри диригентсько-хорової підготовки Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського.

Наукові інтереси: формування фахових якостей майбутнього вчителя музики.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

OSADCHAYA Tatiana Vsevolodivna - Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, head of Department of conducting and choral training of the South Ukrainian national pedagogical University named after K. D. Ushinsky.

Circle of scientific interests: formation of professional qualities of future teacher of music.

Дата надходження рукопису 16. 04. 2017 р.

УДК 372.878

ПАРФЕНТЬЄВА Ірина Петрівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музичного мистецтва Миколаївського національного університету ім. В. О. Сухомлинського e-mail: katunia.matviychuk@gmail.com

ОГЛЯД АСПЕКТІВ ПРЕДМЕТНО-ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ПРИ ВИВЧЕННІ ШКІЛЬНОГО РЕПЕРТУАРУ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сучасний етап модернізації шкільної мистецької освіти

пов'язаний із упровадженням компетентнісного підходу до змісту та організації художньо-естетичного процесу у загальноосвітніх

© Парфентьєва І. П., 2017

навчальних закладах. З огляду на це актуалізується потреба у підвищенні предметно-професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У філософській та психолого-педагогічній літературі досить глибоко досліджені питання, пов'язані з компетентністю та компетенціями. Компетентнісний підхід знайшов відображення в роботах А. В. Хуторського, В. І. Байденко, А. В. Баранникова, Д. А. Іванова, В. Д. Шадрикова та ін. Професійна компетентність висвітлюється в дослідженнях В. А. Адольфа, А. С. Базікова, І. А. Зимньої, Г. А. Козберг, Н. В. Кузьміної, Л. М. Митиной та ін. Специфіку процесу педагогічної освіти вивчали такі вчені, як Є. П. Белозерцев, Н. В. Кузьміна, В. П. Кузовлев і ін. Особливості професійної підготовки вчителя музичного мистецтва відтворено у роботах Е. Б. Абдулліна, Ю. Б. Алієва, О. А. Апраксиної, Л. Г. Арчажнікова, Б. В. Асаф'єва, Д. Б. Кабалевського, Д. А. Науказ, Е. В. Ніколаєвої, Н. А. Терентьєвої, Г. М. Ципіна, В. М. Шацької, В. А. Школяр і ін.

Метою статті є розгляд та аналіз складових предметно-професійної компетентності вчителя музичного мистецтва при роботі з шкільним репертуаром.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно Державним стандартам освіти, компетенції умовно поділяються на ключові і предметні (конкретні професійні компетенції). На відміну від ключових, або базових, предметні компетенції спираються на специфічні аспекти певної галузі навчання.

Музичне мистецтво вимагає від вчителя добре розвинену виконавську техніку, художньо-виконавські навички, що є запорукою їхнього невпинного розвитку та вдосконалення. Виконавська майстерність учителя музичного мистецтва розвивається за допомогою технічних прийомів та оволодіння знаннями різних наукових положень і правил в галузі музичного мистецтва.

Особливістю музично-педагогічної діяльності є те, що вона синтезує педагогічну творчість, що зумовлена постійним творчим пошуком та вмінням оперативно знаходити рішення при умові варіативності навчально-виховного процесу, та художню творчість, яка спричинена творчою природою самого мистецтва. У зв'язку з цим, основною характеристикою професійної компетенції вчителя музики треба вважати художньо-педагогічну творчість, яка реалізується за умов наявності художньо-педагогічного завдання, спирається на базові закони і основні функції творчості та включає в себе художньо-

педагогічну імпровізацію.

Професійно-педагогічна спрямованість педагога-музиканта є основною умовою формування і вдосконалення не тільки окремих якостей його особистості, але і придбання ним найважливіших загальних і соціальних компетенцій.

Професійно-педагогічною спрямованістю визначається вибір методів навчання, освоєння вчителем педагогічної і наукової літератури, музичного репертуару при підготовці до уроку, вироблення самостійності, творчої активності та професійного мислення.

Розглядаючи педагогічні праці І. Ареф'єва, Ш. Амонашвілі, С. Висоцької, В. Орлова, В. Пилипівського, можна виділити певні складові професійної компетентності учителя, а саме: інформаційна; комунікативна; автономізаційна; продуктивна; моральна; психологічна; предметна; особистісні якості вчителя (таблиця 1.).

Складова професійної компетентності

інформаційна	комунікативна	автономізаційна	продуктивна	моральна	психологічна	предметна	особистісні якості вчителя
--------------	---------------	-----------------	-------------	----------	--------------	-----------	----------------------------

(Табл. 1)

Професійно-предметна компетентність вчителя музичного мистецтва складається з *спеціально-педагогічної компетентності* – як обізнаності в області музично-педагогічної науки; вміння синтезувати педагогічну науку та музичне мистецтво у засіб формування особистісної музичної культури учня; *методичної компетентності* – це змога до трансформації методів музично-педагогічного впливу у методи музично-естетичної діяльності учнів, що дає основу для самовиховання та творчого саморозвитку; *соціально-психологічної компетентності* – це обізнаність в області комунікації; здатність до ефективної взаємодії з оточенням в системі міжособистісних відносин; *диференційно-педагогічної компетентності* – характеризується як знання вчителем індивідуальних особливостей кожного учня: здібностей, характеру, переваг і недоліків тощо; *аутопсихологічної компетентності* – у вигляді усвідомлення способів професійного самовдосконалення, сильних і слабких сторін своєї особистості і її діяльності та того, що потрібно зробити задля підвищення якості своєї праці. Спеціально-педагогічна компетентність містить наступні групи компетенцій: педагогічні, диригентсько-хорові, музикознавчі, музично-виконавські, науково-дослідницькі.

Провідним компонентом музично-виконавської компетентності вчителя виступає система *музично-виконавських компетенцій*, яка

проявляється як складний комплекс загальномузичних та теоретичних відомостей і вмінь, художньо-виконавську культуру роботи над музичним матеріалом, виконання академічного і шкільного репертуару. У семантичному контексті музично-виконавська техніка є багатогранною, та складається з володіння нюансами музичної мови, вміння грамотно сприймати та інтерпретувати нотний текст, відтворювати означений стиль, риси жанру та форми.

Розглянемо основні пункти, наявність яких гарантує високий розвиток музично-виконавської компетенції:

1. Теоретичний аналіз музичного твору – як знання технології проведення аналітичної роботи для осмислення закономірностей стилю, жанру та їхніх характеристик; історичної періодизації мистецьких напрямків; своєрідності стилістики та основних принципів формотворення. Виявляється як здатність реалізовувати міжпредметні зв'язки; розрізняти елементи музичної мови; усвідомлювати значення засобів музичної виразності; виокремлювати кульмінації тощо.

2. Інтерпретація або виконавське втілення задуму – ґрунтується на використанні вчителем музики наступних інформаційно-операціональних компонентів – знання технології поетапного розучування твору; прийомів і способів звуковидобування; основних аплікатурних принципів і послідовностей; художньої природи музичного матеріалу. Проявляється у вмінні дотримуватися балансу у співвідношенні художніх і технічних завдань; ефективному подоланні технічних труднощів; концентрації уваги на звучанні і свободі виконавського апарату; здійсненні слухового самоконтролю.

3. Ансамблеве музикування та концертмейстерська діяльність – заснована на усвідомленні акустичних особливостей різних музичних інструментів та діапазонів співацького голосу; закономірностей виконання сольної та акомпануючої партії; смислових навантажень різних видів акомпанементу. До цього відносять уміння слухати соліста, передбачати його художні наміри; знаходити відповідну палітру тембрально-динамічних барв; орієнтацію в різних фактурах вокально-хорових творів; здатність вносити відповідні зміни в партію акомпанементу, виходячи з художньо-технічних завдань.

4. Творче музикування вчителя музичного мистецтва, що включає в себе такі види діяльності, як: читка з листа, транспонування, підбір по слуху, імпровізація; способи скорочення і полегшення перевантажених гармонійних голосів і фактур; логіку формування музично-слухових уявлень;

здатність швидко орієнтуватися у змінах розвитку фактури і засобів музичної виразності; передбачати логіку розвитку музичної думки; спрощувати матеріал від другорядних елементів; застосовувати аплікатурні фігури в усіх тональностях.

Таким чином, високий рівень професійної музично-виконавської компетентності вчителя проявляється в наступних показниках: високі професійні знання в області музично-виконавського мистецтва – глибокі, представляють системну цілісність, з високою ефективністю використовуються для прийняття рішень не тільки в типових умовах, але і в нетрадиційних ситуаціях; окремі елементи знань носять авторський характер, є новаторськими; високопрофесійні інструментально-виконавські вміння і навички вчителя характеризуються вмінням поєднанням дій репродуктивного та творчого порядку, що дозволяє домагатися високих виконавських результатів; ефективність практичної реалізації окремих виконавчих дій підвищується за рахунок використання авторської технології.

Всебічна підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва здійснюється за допомогою дисциплін вокально-хорового циклу, таких як: диригування, хорознавство, хоровий клас, методика та практикум роботи з хором тощо. Одним із основних профільних предметів практичного спрямування на вокально-хорову діяльність є хорове диригування. Під час засвоєння даного курсу студенти мають змогу до набуття та вдосконалення виконавської майстерності диригента хору; вчаться творчої інтерпретації художніх творів; набувають уміння читати хорові партитури; оволодівають навичками самостійної роботи над шкільним пісенним репертуаром; удосконалюють мелодичний та гармонічний слух. На заняттях з диригування студенти виконують такі форми роботи, як: ознайомлення з музичним твором під час вивчення гри партитури на фортепіано (напам'ять); вокалізація хорових голосів сольфеджуванням та з літературним текстом; музично-теоретичний аналіз твору (як в усній формі, так і у вигляді письмової анотації); технічна робота над опануванням диригентського руху (схеми диригування), як підготовчий етап до роботи з хоровим колективом; власне диригування хорових творів із супроводом концертмейстера; вивчення шкільного репертуару (у формі самостійного ознайомлення); читка з листа хорових творів з подальшим аналізом виконавських завдань та виконанням композиторської задумки.

Робота з шкільним пісенним репертуаром передбачає вивчення пісень, написаних для дітей та підлітків від дошкільного до старшого

шкільного віку. У методичних розробках вітчизняних та зарубіжних науковців О. Єгорова, К. Пігрова, В. Соколова, П. Чеснокова, Л. Дмитрієвої, Н. Черноиваненко виявлено послідовність роботи над вокально-хоровими творами різного рівня складності: підготовка роботи; показ і початкова робота; технічне засвоєння та робота над вокально-хоровим ансамблем і художнє виконання у концертному варіанті. На кожному з етапів роботи над шкільним репертуаром формуються певні професійні компетенції.

Перший етап: підготовча робота. На даному етапі проходить формування теоретико-музичної компетенції. Вона характеризується за наступними критеріями: аналіз жанрових особливостей твору; огляд та ознайомлення із творчим доробком композитора, що дасть змогу більш глибокого проникнення в ідейно-художній задум автора з метою вірної виконавської інтерпретації; теоретичний розбір твору задля виявлення проблемних епізодів вокального виконання.

Другий етап: показ твору. Цей етап передбачає формування та розвиток інструментально-виконавської компетенції. У якості підготовчої роботи до цього етапу, майбутній вчитель музичного мистецтва виконує розбір акомпанементу до шкільного твору, де часто виникає необхідність у підборі акордів під мелодичну лінію за допомогою цифровки (буквенне позначення акордів з їхнім розташуванням). Дуже важливим є врахування вокально-виконавських здібностей, щоб акомпанемент не заважав співу та повністю відповідав характеру твору. Завеншення цього етапу є виконання твору під власний супровід.

Третій етап: проспівування голосів на сольфеджіо та з літературним текстом. На цьому етапі проходить формування вокально-виконавської компетенції майбутнього вчителя музичного мистецтва. Завданням третього етапу є вивчення мелодії за голосами, спочатку у формі сольфеджування (або вокалізація на голосний звук), далі – з використанням літературного тексту.

Четвертий етап: розучування пісні, на якому формується диригентсько-хорова компетенція у поєднанні з інструментально-виконавською та вокально-виконавською компетенціями з попередніх етапів роботи над шкільним репертуаром. Зміст поданого етапу полягає в одночасному проспівуванні одного з голосів під фортепіанний супровід мелодичної лінії з диригуванням відповідної схеми другою рукою. Окрім формування вищезазначених компетенцій, відбувається розвиток рухової координації, завдяки різним функціям лівої та правої руки (одна з них реалізує інструментальний супровід мелодії для точності

інтонування, інша – забезпечує диригентський жест для тактування).

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Професійно-педагогічна діяльність учителя музичного мистецтва включає в себе систему музично-теоретичних, диригентсько-хорових і вокально-хорових, музично-виконавських і методичних компетенцій, що складають інформаційно-операційну основу загальної професійної компетентності фахівця і мають моральну і педагогічну спрямованість. Саме їхня наявність (в сумі з загальнокультурними, психолого-педагогічними знаннями і вміннями, ціннісними та творчими орієнтаціями, педагогічними та музичними здібностями, професійно значущими якостями) виступає найважливішою умовою і передумовою ефективної музично-виховної діяльності сучасного вчителя музичного мистецтва загальноосвітньої школи.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Вяземский, Е. Е. От основ профессионального мастерства к основам профессиональной компетентности /Е. Вяземский // История. Газета Изд. дома «Первое сентября».– 2010. – № 20. – С. 34–39; № 12. – С. 41–46; № 10.– С. 36–40.
2. Гадалова І. Г. Методика викладання музики у початкових класах: Навч. посібник. – К.: ІСДО, 1994. – 272 с.
3. Дмитриева Л. Г., Черноиваненко Н. М. Методика музыкального воспитания в школе: Учеб. для учащихся пед. уч-щ по спец. 03.05.00 «Муз. воспитание», 03.07.00 «Преподование в нач. классах общеобразоват. шк.» / Л. Г. Дмитриева, Н. М. Черноиваненко. – М.: Просвещение, 1989. – 207 с.
4. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования // Высшее образование сегодня, № 5, 2003. – С. 4–18.
5. Никитенко Н. А. Компетентностный подход в профессиональной подготовке педагога /Н. А. Никитенко // Завуч для администрации школ. – 2009. – № 6. – С. 112–116
6. Чижевський Б. Г. Загальноєвропейський аспект формування змісту освіти в Україні // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Стандарти загальної середньої освіти. Проблеми, пошуки, перспективи» – Київ, 1996. – С. 129–132.

REFERENCES

1. Vyazemskiy, Ye. Ye. (2010). *От основ профессионального мастерства к основам профессиональной компетентности*. [From the foundations of professional mastery to the basics of professional competence]. Moscow: Pervoye sentyabrya.
2. Gadalova, I. G. (1994). *Metodyka vykladannya muzyky u pochatkovykh klasakh: Navch. Posibnyk*. [The methodology of the presentation of music in the rote classes: Nav. Posibnyk]. Kyiv.

3. Dmitrieva, L. G., Chernoiivanenko, N. M. (1989). *Metodika muzykalnogo vospitaniya v shkole: Ucheb. dlya uchashchikhsya ped. uch-shch on spets.* [Method of musical education in school: Proc. For students ped. Uch-sh on spets]. Moscow: Education.

4. Zimnyaya, I. A. (2003). *Klyuchevyye kompetentsii – novaya paradigma rezultata obrazovaniya.* [Key competence – a new paradigm of education results]. Moscow: Vysshee obrazovanye sehodnya.

5. Nikitenko, N. A. (2009). *Kompetentnostnyy podkhod v professional'noy podgotovke pedagoga.* [Competence approach in vocational training of a teacher]. Moscow.

6. Chizhevsky, B. G. (1996). *Zahalnoyevropeysky aspekt formuvannya zmistu osvity v Ukraini.* [Pan-European dimension of education content formation in Ukraine]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ПАРФЕНТЬЄВА Ірина Петрівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музичного мистецтва Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського;

Наукові інтереси: інтеграційні процеси у вокально-хоровому мистецтві

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

PARFENTYIEVA Irina Petrivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of musical art of the Nikolaev national University named of V. O. Suchomlunskui.

Circle of scientific interests: integration processes in vocal and choral arts.

Дата надходження рукопису 27. 04. 2017 р.

УДК 378:78

ПЛОХОТНЮК Олександр Сергійович – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри інструментально-виконавської майстерності Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка
e-mail: o.plokhotniuk@kubg.edu.ua

ВПРОВАДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТІВ МИСТЕЦЬКО-ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Виховання людини, формування особистості як найвищої цінності суспільства завжди були в центрі уваги педагогічної науки. Формування ціннісних орієнтацій людини складається з єдності і взаємодії багатьох чинників, які впливають на її розвиток. Особливий інтерес становить вивчення проблеми професійних цінностей, професійно ціннісних орієнтацій особистості як складового компонента її ціннісних орієнтацій. Наявність усталених, відповідних інтересам суспільства ціннісних орієнтацій характеризує зрілість людини (А. Здравомислов). Професійні цінності відображають сутність та спрямованість професійної діяльності та ставлення до неї.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти проблеми формування професійно ціннісних орієнтацій студентів мистецько-педагогічних спеціальностей досліджено в працях відомих науковців, зокрема: професійно-педагогічні цінності вчителів (С. Бадюл, С. Єрмакова, Р. Миронова, В. Оссовський, С. Хмара,

Є. Шиянов та ін.), ціннісні орієнтації молоді в галузі культури (Н. Бакланов, О. Дем'янчук, В. Дряпіка, Ю. Малишев, Г. Падалка, О. Семашко, Н. Яранцева та ін.). Втім, питанням закономірностей формування професійно ціннісних орієнтацій студентів мистецько-педагогічних спеціальностей саме в процесі музично-виконавської діяльності майже не приділяється уваги, незважаючи на визначальну роль музичного виконавства в професійній підготовці майбутніх педагогів-музикантів. Такий стан дослідження проблеми вказує на актуальність подальших наукових розвідок, зокрема на розробці та впровадженні педагогічних умов, спрямованих на вирішення зазначеної проблеми.

Мета статті – на підставі теоретичних розробок зазначеної проблеми розглянути можливості впровадження педагогічних умов формування професійно ціннісних орієнтацій студентів мистецько-педагогічних спеціальностей у процесі музично-виконавської діяльності.

Виклад основного матеріалу